

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв

2025

Редакційна колегія вісника:

Берестнев В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);

Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);

Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);

Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);

Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);

Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);

Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);

Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);

Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);

Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);

Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);

Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);

Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);

Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);

Шаповалова І.В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв).

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

Друкується за рішенням Вченої ради Навчально-наукового гуманітарного інституту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Протокол № 4 від 26.11.2025 р.).

Г94 Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. – Миколаїв: Ілліон, 2025. – Вип. 18. – 382 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025

**БОБІНА ОЛЕГ – ДИРЕКТОР НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ГУМАНІТАРНОГО ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБЕДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Шановний читачу!

Ви тримаєте в руках, а якщо забажаєте то, і почитаєте цікавий і незвичайний вісімнадцятий випуск Гуманітарного вісника НУК.

Цей номер відкривають матеріали підготовлені учасниками проєкту «Подолання розриву: розбудова потенціалу інклюзивної освіти в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях».

Проєкт почав реалізовуватися на початку 2025 р. за сприяння ЮНІСЕФ. Започатковано проєкт Командою академічних менеджерів НУК, реалізується командою викладачів і психологів НУК. Супроводжує проєкт команда одеського регіонального офісу ЮНІСЕФ.

Ці тексти – результат річної діяльності всіх учасників проєкту. Адже, щоб не придумав AI живий, реальний досвід, емоції і переживання він не передасть. Дякуємо нашим колегам які довірили плоди своєї праці Гуманітарному віснику.

Друга частина нашого збірника – роботи учасників XIII конференції «Миколаївщина і Північне Причорномор'я 2025». Ми друкуємо тези нашої конференції в нашому збірнику. Це має додати йому науковості, репрезентативності, сприяти поширенню Гуманітарного вісника серед колег і студентів.

Наступні частини вже є традиційними і містять результати роботи наших викладачів і студентів.

Тож читайте, рецензуйте і «кидайте» відгуки на електронну пошту oleg.bobina@nuos.edu.ua

Моїсєєнков А. В.

студент спеціальності 121 Інженерія програмного забезпечення,
Навчально-науковий інститут комп'ютерних наук та управління проєктами
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
(Україна, Миколаїв), andriymoisenkov@gmail.com

Шаповалова І. В.

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії, Навчально-
науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), iryna.shapovalova@nuos.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я У ПЕРІОД 1917–1921 РР.

Проаналізовано соціально-економічні процеси та політичні трансформації, що відбувалися на Північному Причорномор'ї у 1917–1921 рр. У дослідженні наголошено на впливі революційних подій, розпаду російської імперії й громадянської війни на регіон. Проаналізовано зміни в системі влади: від спроб утвердження УНР до встановлення радянських структур та тимчасової окупації силами Антанти й білогвардійців. Значну увагу приділено аграрному питанню як ключовому фактору регіональної нестабільності: показано самочинний характер перерозподілу землі, спротив селян продовольчим реквізиціям і формування повстанських рухів. Розкрито страйкову активність робітництва та економічні труднощі підприємців, що загострювали соціальні суперечності.

Ключові слова: соціально-економічні процеси, революційні події, УНР, Північне Причорномор'я, торгівельні зв'язки.

Період 1917–1921 рр. на Північному Причорномор'ї (півдні України) характеризується низкою гострих конфліктів і соціальних змін, що стали результатом революцій 1917 р., розпаду російської імперії та громадянської війни. Після Лютневої революції 1917 р. монархічні органи влади на Півдні України поступово ліквідовувалися. В Одесі, зокрема, у квітні 1917 р. на заводах

організувалися загони Червоної гвардії для охорони революційних завоювань. Водночас швидко розгорталося українське державницьке будівництво: протягом 1917 р. в українських органах (Одеська губерньська рада під проводом В. Чехівського, інші місцеві управи) поєднували сили Центральної Ради й селянських та робітничих рад.

Жовтневий переворот 1917 р. підживив хаос: у містах з'явилися численні самоуправні ради робітників, солдатів і селян, що створювало конкуренцію за владу. Одночасно в містах, особливо в Одесі, значно зростав бандитизм – спалахували погроми та анархістські реквізиції. Економічне становище погіршувалося через руйнування торгових зв'язків і стрімку інфляцію; нестача продовольства підживлювала соціальне невдоволення населення [2].

Аграрна проблема стала ключовою. Селяни – численна більшість регіону – фактично самостійно розподіляли поміщицькі землі. Декрет більшовиків «Про землю» легітимізував цей перерозподіл, але водночас радянська влада вводила жорстокі продовольчі реквізиції. Наприкінці 1918 р. – на початку 1919 р. загони генерала Грішина-Алмазова (білогвардійці за підтримки Антанти) і французи почали масово реквізовувати зерно у селян, що викликало масштабні селянські повстання на Одещині: у лютому 1919 р. повстали райони Біляївка–Маяки–Яськи та Овідіополь. Отже, аграрна реформа фактично відбулася «знизу» – через самодіяльні селянські комітети й партизанські загони, а не лише через офіційні укази. У 1918–1922 рр. Північне Причорномор'я пережило гуманітарну катастрофу: гострий дефіцит харчів, нищівні епідемії та обірвані економічні зв'язки призвели до масової смертності і соціального занепаду. За наявними даними, навесні 1922 р. в Одеській окрузі спалахнули епідемії холери та особливо висипного тифу. Лише за перші 4 місяці 1922 року кількість хворих на тиф у регіоні перевищила 44 000 осіб [3].

Селяни та робітники активно захищали свої інтереси. Селяни створювали місцеві ради та комітети, організовували виступи проти несправедливих податків і реквізицій. Робітники портів і заводів масово страйкували: вже у березні 1917 р. в Одесі вимагали скорочення робочого дня (впроваджено 8 годин). Особливо

заявили про себе робітники Миколаївського заводу «Наваль» восени 1918 р.: вони організували страйк проти вивезення хліба німецькими окупантами. У цих виступах брали участь колишні фронтовики й ліві революціонери (більшовики, анархісти). Підприємці ж, потерпаючи від інфляції і потрясінь, втрачали ринки збуту, що викликало у них невдоволення політикою влади [1].

Конкуренція за владу була надзвичайною. УНР через свої місцеві органи (губернська рада на чолі з І. Луценком і урядовий комісар В. Поплавко) намагалася утвердити контроль над регіоном, але з грудня 1917 р. на південь увійшли радянські війська. Навесні 1919 р. на Причорномор'я зайшли французькі інтервенти та армія Денікіна, що викликало збройний спротив з боку місцевих селянських і партизанських загонів. У степах діяли й невеликі махновські групи, але їхній вплив був обмеженим. Таким чином до 1921 р. владу на півдні України неодноразово переходила від УНР до радянських установ, а потім до білогвардійців і союзників Антанти [2].

Економічні умови залишалися вкрай тяжкими. Обірвані торгові зв'язки, руйнування транспортної інфраструктури і суцільні реквізиції виснажили господарство. «Воєнний комунізм» і продрозкладка фактично знищили стимули для селян, тому 1921 р. у регіоні лютував голод: 1921–1923 рр. стали масовою гуманітарною катастрофою через післявоєнну розруху, посуху та продполітику більшовиків. Одеса, Миколаїв та прилеглі райони страждали від нестачі хліба, галопуючої інфляції та безробіття, що посилювало розпач населення.

Населення опинилося в глибокій соціальній кризі. Голод, епідемії (чума, тиф) та бойові дії забрали десятки тисяч життів і значно скоротили населення. Внутрішня міграція значно зросла: мешканці тікали з постраждалих районів у безпечніші місця. У містах наростав злочинний хаос – зростали розбої та корупція, а серед широких верств панував страх і невпевненість у майбутньому. Революційні ідеї дедалі більше втрачали популярність, бо перед обивателями постало буденне завдання виживання [1].

Отже, соціально-економічне життя Північного Причорномор'я у 1917–1921 рр. поєднувало в собі епоху великих надій з епохою глибоких потрясінь.

Револьюційний перерозподіл землі та легалізовані селянські ініціативи давали населенню ілюзію самостійності, тоді як війна і воєнний комунізм довели економіку до зламу. За п'ять років населення регіону зазнало ідеологічних розчарувань, соціальних потрясінь і голодної смерті, що кардинально змінило економічні та демографічні устої Причорномор'я.

Джерела і література

1. Кириленко В.П. Голод 1921–1923 років у Південній Україні. Режим доступу: <https://surl.li/ihkjzy>
2. Історія Одеси (1914–1920). <https://surl.li/sowwvo>
3. Що було в Одесі сто років тому – за матеріалами газетних хронік. Режим доступу: <https://surl.li/vpfpaui>

Moiseienkov A. V., *Student of the Specialty 121 «Software Engineering», Educational Research Institute of Computer Science and Project Management of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), andriymoisenkov@gmail.com*

Shapovalova I. V., *Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences and Philosophie, Educational and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), iryna.shapovalova@nuos.edu.ua*

Peculiarities of socio-economic life of the Northern Black Sea region in the period 1917–1921

The socio-economic processes and political transformations that took place in the Northern Black Sea region during 1917–1921 are examined. The study emphasizes the impact of revolutionary events, the collapse of the Russian Empire, and the Civil War on the region. Changes in the system of power are analyzed: from the attempts of the Ukrainian People's Republic (UNR) to assert control to the establishment of Soviet institutions and the temporary occupation by the Entente forces and the White Army. Considerable attention is given to the agrarian issue as a key factor of regional

instability: the spontaneous redistribution of land, peasant resistance to food requisitions, and the formation of insurgent movements are highlighted. The strike activity of industrial workers and the economic difficulties faced by entrepreneurs, which intensified social contradictions, are also revealed.

Keywords: *socio-economic processes, revolutionary events, UNR, Northern Black Sea Region, trade relations.*

